

NYT LONUHETTAAN – KODAIÐ OVTTASTUVVAN GUOVTTGIELAT MÁNÁ SUOMAGIELAS¹

1. Láidehus

Olbmuidgielaid struktuvrrat sáhttet leat oalle moalkát, muhto mánná lea dábálaččat juo sullii golmmajahkásažžan oččodan vuosttašgielas dábáleamos, omd. morfologalaš ja syntávssalaš, struktuvrraid. Maiddái mánná geasa su riege-deami rájes leat jeavddalaččat hubmojuvvon guokte giela, oččoda goappáge giela struktuvrraid dábálaččat seamma ládje go ovttagielat mánná (Baker & Jones 1998: 36–38; De Houwer 2004 (1995): 248; Meisel 2001: 12). Dálá dutkamušaid mielde simultánalaččat guovtte- dahje mánggagielat mánná sirrege vuosttašgielaidis grammatihkalaš vuogádagaid juo giellaoččodeami árra muttus nu ahte geavaha goappáge giela struktuvrraid nugo ovttagielat mánná (Meisel 2001; De Houwer 2004 (1995): 236–240; De Houwer 2006 (1990)). Systemáhtalaš spiehkastagat rávesolbmuidgielas leat eanas háviid ovttalárganat sihke ovta- ja mánggagielat mánáin, ja simultánalaččat guovtte- dahje mánggagielat máná gielat ovdánit eanas dáhpáhusein seamma ládje go ovttagielat máná giella. (De Houwer 2006 (1990); Meisel 2001.)

Vaikko giellastruktuvrraid sirren dáhpáhuvvá juo giellaoččodeami árra muttus ja guovttegielat mánná maid dábálaččat sirre gielaid ságastallanguoimmi mielde, de ii leat liikká eahpedábalaš ahte máná gielas vuhttojit ng. *kodaid ovttastuvvamat*, dahje nuppiiguin sániiguin dat ahte mánná gullo nuppi giela humadettiinis geavaheame nuppi giela elemeanttaid. Guovtti giela ávdnasiid geavahepmi ovta konteavsttas ii liikká mearkkaš dan ahte mánás eai leat guokte siera grammatihkalaš vuogádaga.

Kodaid ovttastuvvamat simultánalaččat guovttegielat sáme- ja suomagielat mánáin leat mu dieđu mielde unnán guorahallojuvvon. Giellabeassemánáid

---

¹ Čálus vuodđuduvvá sáhkavurrui man namma lei “*En minä pelkää siitä koirasta – Huomioita saamen ja suomen kielen koodien yhdistymisestä kaksikielisen lapsen suomen kielessä*” ja man dollen Kielitieteen päivät -konferanssas Turku universitehtas 5.5.2006. Giittán Eira Söderholma ja Jussi Ylikoski buriin ja movttiidahti rávvagiin. Giitosat maiddái Nils Ø. Helanderii, Outi Kilpimaai ja Jon Todalii ávkkálaš kommenttain, ja Merja Karjalainenii veahki ovddas ovdamearkkaid suokardallamis. Čállosa loahpalaš hámis vástidan diedusge ieš.

anáraš- ja suomagiela kodaid ovtastuvvamiid birra gal leat muhtun dieđut: Annika Pasanen gii čálii váldofágadutkamušas giellaealáskahttima birra gárjillaččaid ja anáraččaid giellabesiin, geahčadii ee. makkár lei dat anárašgiella maid mánát hupme giellabeasis ja gávnnašii ahte mánáid anárašgielas ledje ollu kodaid ovtastuvvamat. (Gč. Pasanen 2003: 76–81.) Suomagiela ja nuppi eará giela kodaid ovtastuvvamis simultánalaččat guovttegielat mánáid gielain fas leat eanet dieđut: Ee. lea Sirje Hassinen (2002) guorahallan este-suoma guovttegielatvuođa, ja ruoŋa-suoma guovttegielatvuodages lea dutkan omd. Leena Huss (1991). Kodaid ovtastuvvamiid (su. *koodien yhdistyminen*, ru. *blandade yttranden*) guorahallan lea oktan guovddáš fáddán goappásnai dáin namuhuvvon dutkamušain – jus juo gal goabbatlágan perspektiivvas.

Mun guorahalan dán čállošis movt guovtti vuosttašgiela kodat ovtastuvvet muhtun sáme- ja suomagielat máná suomagielas agis 2;6–3;6. Ulbmil lea čielggadit maidda gielladutkansurggiide ovtastuvvamat gullet ja makkár ovtastuvvantiipat leat dábálaččat. Jearaldat lea maiddái váikkuhago sáme- ja suomagiela systemáhtalaš ovttalárganvuohta kodaid ovtastuvvamii.

Álgnos čilgen makkár materiála lean geavahan dán guorahallamis. Dasto čielggadan mainna lágiin geavahan doahpagiid *kodaid ovtastuvvan* ja *kodamol-sun* ja čájehan manne muhtumin sáhtta leat váttis earuhit kodaid ovtastuvvama ja ovttagielat giellaoččodeami. Váldooasis suokkardalan ovdamearkkaid vuodul movt kodat sáhttet ovtastuvvat guovttegielat máná suomagielas ja movt ovtastuvvamiid sáhtta čilget.

Guorahallan lea vuosttažettiin kvalitatiivvalaš dainna lágiin ahte geahčadan iešguđetlágan ovtastuvvantiippaid, muhto in guorahala dárkileappot man ollu dat ledje dahje man guhká mánná daid geavahii.

2. Dutkanobjekta ja -materiála

Dutkanobjektan lea mu iežan nieiddaš gii lea riegádan 2002:s ja gii orru Guovdageainnus. Son sámasta áhčiinis ja suomasta etniinis; su váhnemat leabage geavahan okta olmmoš – okta giella -metoda mánáska gielalaš bajásgeassimis. Gaskaneaskka váhnemat gulahallaba sámegillii. Máná ruovttugielat ja bajásšaddanbirrasa váldogielat leat leamaš sáme- ja suomagiella vaikko son guokte vuosttaš jagi oruige bearrašiinnis Romssa gávpogis. (Máná álgojagiid giellabirrasis gč. Ijäs 2004: 120–121.) Sámegiela sáhtta gohčodit máná ruovttu váldogiellan, muhto son lea maid gullan ollu suomagiela. Guovddáš suomagiela “gáldut” leat – earret máná eatni – leamaš ee. suomagiel videot ja musihkka-CD:t. Mánnái leat maid lohkkovuvvon ollu suomagiel girjjit, ja muhtumin sus lea

oktavuohta suomagielat oahppásiiguin ja fulkkiiguin. Nugo lunddolaš lea dán konteavsttas, de su suomagiela *input* lea liikká leamaš mihá unnit go sámegiela, ja birrasa hálddašeaddji giellan lea čielgasit leamaš sámegiella.

Máná giellaočcodeami álgomuddui lei mihtilmas dat ahte son geavahii álggos goappáge giela sániid goappáge váhnemiin humadettiin, omd. beatnaga son gohčodii *koiran* ja gáhku fas *gáhkkun* leaččai dal hupman áhčiinis dahje etniinis. Sullii beannotjahkásažžan son sirregođii gielaid ságastallanguoimmi mielde nu ahte eadnásis dajai suomagiela sániid ja áhččásis sámegiela sániid. Dán agis leat registrerejuvvon su vuosttaš guovttegielat ekvivaleanttat, dahjege sátnebárat main goappánai sánis lea seamma mearkkašupmi, omd. *kissa – gáhttu, spábba – pallo*.² (Ijäs 2004: 128–130.) Dan rájes go mánná lea oččodan ášši dahje dingga nama goappánai gillii, son lea maid dábálaččat geavahan sámegiela sáni sámastettiin ja suomagiela sáni suomastettiin. Sullii seamma áiggiid, beannotjahkásažžan, mánná ollii guovttesátnemuddui ja ovttahttigođii sániid gihppun. Gielaid sirren sátnegihpuid dásis álggi juo guovttesátnemuttu álggu rájes nu ahte gihpu oasit ledje gosii spiehkastagaid haga ovtta ja seamma giela sánit. Dát doarju ee. Jürgen Meisela (2001: 17) čuoččuhusa das ahte mánná sirre gielaidis juo hui árra giellaoččodanmuttus.

Dát guorahallan vuodđuduvvá materiálii maid mun lean čoaggán máná sámegiel- ja suomagiela očcodeamis dan rájes go son dajai vuosttaš sániid. Materiála lea čoggojuvvon beaivegirjemetodain, peannain ja báhpiriin, gosii beaivválaččat dassá go mánná lei bealnjealjáhkásaš. Dán čállosa várás lean geahčadan materiála mañimuš jagi notáhtaid, namalassii daid mat leat registrerejuvvon dalle go mánná lei agis 2;6–3;6. Dán agi lean välljen dainna go sullii golmmajahkásažžanhan mánná lea oččodan vuosttašgiela(idi)s dábáleamos struktuvrraid, ja guovttegielat máná giellasirrenproseassa galgá leat juo nohkan.

Beaivegirjemateriála čoaggima ulbmil lei álgoálggus čállit muitui buotlágan “ođđa” áššiid maid mánná lea dadjan: sániid, sojahanhámiid, cealkkastruktuvrraid, spiehkastagaid rávesolbmuidgielas – ja maiddá giellaovttastuvvandáhpáhusaid. Materiála ii goassege čoggojuvvon jurddašettiin earenoamážit gielaid ovtastuvvama, muhto lea jáhkehahti ahte stuora oassi ovtastuvvandáhpáhusain lea liikká registrerejuvvon go dakkáathan čuhcet hui čielgasit ainjuo ovttagielat dutki bealljái.

² Okta sátnebárta, namalassii *čáhci–vettä*, gal lei máná gielas juo mañimustá agis 1;4.15.

3. Kodaid ovtastuvvan ja kodamolsun

Nugo ovdalis lean namuhan, de guovttegielat mánná sirre gielaidis struktuvrraid juo giellaoččodeami árra muttus ja ovttá- ja mánggagielat giellaoččodeapmi adnojuvvo prinsihpas ovttaláganin. Liikká buot, dahje ainjuo gosii buot, guovtte- ja mánggagielat mánáid gielat sáhttet muhtumin ovtastuvvat. Dán fenomenas leat engelasgillii geavahuvvon tearpmat *language mixing*, *code mixing* ja *mixed utterances* – mun gohčodan dan dás sámegillii *kodaid ovtastuvvamin*. Kodaid ovtastuvvamiin oaivvilduvvo dábálaččat dat ahte guokte giela dahje eanet gielat suddet oktii, dahjege ovtastuvvet, omd. oktan sátnin dahje dajusin. Kodaid ovtastuvvan sáhttá dáhpáhuvvat jogo cealkkarájiid siskkobealde dahje daid rastá, ee. fonologijja, morfologijja dahje syntávssa dásis. (Gč. omd. Genesee et al. 1995: 611–612; Genesee 1989: 162; Hassinen 2002: 45; Baker & Jones: 1998: 699.)

Mánáidgiela dutkit leat ovdal čuoččuhan ahte guovttegielat mánás lea giellaoččodeami álggus okta oktasaš giellaoahppa, mas čuovvu dat ahte mánná seaguha giellaávdnasiid oktii (gč. omd. Volterra & Taeschner 1978). Mañimus nuppelot jagi áigge dutkit leat leamaš ovttá oaivilis das ahte guovttegielat mánná sirre giellastruktuvrraid juo árrat, ja kodaid ovtastuvvan lea baicca adnojuvvon kodamolsuma (eng. *code switching*) ovdamuddun (Baker & Jones 1998: 37). Kodamolsumiin oaivvilduvvo dábálaččat dat ahte olmmoš geavaha diđolaččat guokte giela dahje eanet gielaid ovttá konteavsttas, son namalassii sáhttá – ja máhttá – humadettiinis molsut giela dárbbu mielde. Kodamolsun dáhpáhuvvá dábálepmosit dalle go guovttegielat olmmoš hupmá eará guovttegielagiiguin. (Baker & Jones 1998: 58–61.) Gielaid ovtastuvvan mii vuhtto máná ságastallamis ovttagielat ságastallanguimmiin ja mii ii man nu láhkai heive kontekstii, adnojuvvo dušše meattáhussan maid mánná guođđá divukeahtta (gč. omd. De Houwer (2004 (1995): 248).

Oktan sivvan dasa ahte mánná geavaha sierra gielaid elemeanttaid ovttá ja seamma hupmandilálašvuodas, lea árvaluvvon dat ahte dat giella juo mii mánái hubmojuvvo ja lohkkajuovvo, dahjege *input*, sáhttá sisttisoallat kodamolsuma (Genesee 1989: 169–171; Genesee et al. 1995: 628). Jus omd. birrasa giellageavahanmálla lea dakkár ahte ee. váhnemat geavahit dávjá kodamolsunstrategijja, de lea vuorddehahti ahte máná gielas maid leat kodaid ovtastuvvamat dahje molsumat.

Kodaid ovtastuvvama ja kodaid diđolaš molsuma ráji sáhttá leat váttis geassit – earenoamážit dalle go lea hupmu giellaoččodeaddji mánás. Ii leat buot háviid álki earuhit goas mánná áiggukeahtta geavaha omd. goappáge giela sániid ovttá cealkagis ja goas fas lea hupmu čielgasit diđolaš kodamolsumis. Dan ahte mánná ieš divusta gielas, veadjá sáhttit atnit mearkan das ahte mánná lea áiggu-

keahtá ovttastahtán guovtti giela elemeanttaid ovttastuvvan dajaldagas, namalassii das ahte son ieš fuobmá ahte son lea geavahan omd. sámegiela sáni humadettiin suomagiela.

Vuolles leat ovdamearkkat kodamolsumis ja kodaid ovttastuvvamis, ja vuosttaš ovdamearka áiccalmahtá kodamolsuma. Diđolaš kodamolsumis lea hupmu dalle go mánná ii nuppi giela humadettiin omd. fuomáš muhtun sáni maid dárbbasivččii, dahje ii leat vel oahppange sáni mii heivešii kontekstii, muhto vállje sátnerájustis oahpes, nuppi giela sáni man heive geavahit dán oktavuodas. — Elemeanttat mat leat sirdášan nuppi vuosttašgielas nubbái, čállojuvvojit vinju bustávaiguin. Ruođuid siste lea mánná ahki goas ovdamearka lea registrerejuvon.

- (1) Minulla paha mieli. Isi (.) *hoigadii* minua. (2;8.23)
‘Mus lea váivi. Áhčči hoigadii mu.’

Dán ovdamearkkas mánná doalai oanehis bottoža ovdal *hoigadii*-sáni, man mun dulkon smiehttanboddun mii fas orru duodašteame dan ahte mánná ieš bures diđii ahte son geavahii sámegiela sáni vaikko humai suomagiela. Diđolaš kodamolsuma dahká muhtumin vejolažžan dat ahte mánná diehtá váhnema ipmirdit nuppi giela.

Nuppi ovdamearkkas lea dábaláš kodaidovttastuvvandáhpáhus: Kodat ovttastuvvet leksikála dásis go mánná geavaha sámegiela sáni suomagiela humadettiin. Dallánaga son goit divvu cealkaga go dadjala seamma ášši odđasis nu ahte buhte sámi sáni suoma sániin.

- (2) Koira haluais *maid* syyä. Koira haluaa kans syyä. (3;4.4)
‘Beana háliidivččii maid borrat. Beana háliida maid borrat.’

Ii kodaid ovttastuvvama ja ovttagielat giellaoččodeami gaskiige leat álo álki geassit čielga ráji. Muhtun dáhpáhusat main kodat orrot ovttastuvvan, sáhttetge leat dábaláččat maiddái ovttagielat mánná gielas, iige dalle leat buorre diehtit leago dáhpáhusa duohken duodaid guovtti giela kodaid ovttastuvvan vai leago sáhka fenomenas mii gullá maiddái ovttagielat giellaoččodeapmái. Okta ovdamearka dákkár dulkončuolmmas lea demonstratiivapronomena ja dan oaivesáni kongruensa mii mu materiálas orru muhtumin čuovvume sámegiela málle:

- (3) *tämän*_{ol.gen.} *autossa*_{ol.iness.} (2;11.13)
‘dán biillas’
Vrd. rávesolbmuidgiela *tässä*_{ol.iness.} *autossa*_{ol.iness.}’

- (4) *tämän*_{ol.gen.} *jalkaan*_{ol.ill.} (2;10.18)
‘dán juolgái’

Vrd. rávesolbmuidgiela *tähän*_{ol.ill.} *jalkaan*_{ol.ill.}.

Sámegielas lea dákkár gihpuin beallekongruensa (gč. omd. Sammallahti 1998: 100), muhto suomagielas demonstratiivapronomenis lea dievaskongruensa oaivesániinis. Máná gielas lei dán ovdamearkkain genetiivahápmásaš attribuhtta mii geavahuvvo maiddái sámegiela buohtalas dáhpáhusain (historjjálaččathan *dán*-hápmi lea dán posišuvnnain latiiva (Korhonen 1981: 218))³. Vaikko dát ovdamearkkat orrotge čájeheame ahte sámegiela málle lea báidnán suomagiela attribuhtaid kásushámiid válljema, de in liikká arvvaše čuoččuhit ahte ášši duođaid lea nu. Sivva lea dat ahte eará dutkamušain lea dokumenterejuvvon ahte omd. kongruensameattáhusat leat oalle dábálaččat maiddái ovttagielat suomagiel mánáid morfosyntávssas (Karjalainen 1991: 87), ja dan dihte dás namuhuvvon ovdamearkkaid soaitá maid sáhttit atnit giellaoččodanproseassa dábálaš muddun. Dárbbasuvvojitge dárkilat guorahallamat čielggadan dihte leago ee. dán ovdamearkatiippa duohken sámegiela málle vai dábálaš ovttagielat giellaoččodeami ovdánanmuddu.

Muhtumin fas hálddašeaddji giela málle sáhtta nannet nuppi giela dajaldagaid válljema vaikko ii sáhtege sihkkarit dadjat ahte dain lea duođaid hupmu kodaid ovtastuvvamis (ovdamearkkat leat agis 3;0–4;0):

- (5) *piiloutua* ‘čiehkádit’ vs. *mennä piiloon* ‘čiehkádit, “mannat čihkosii”’
Vrd. sá. *čiehkádit*.

- (6) *pukeutua* ‘gárvodit’ vs. *panna vaatteet päälle* ‘coggat biktasiid ala’
Vrd. sá. *gárvodit*.

- (7) *yöpyä* ‘idjadit’ vs. *olla yötä* ‘idjadit, orrut ija’
Vrd. sá. *idjadit*.

Máná geavahii muhtun áigge hui dávjá suorggádusaid *piiloutua* ‘čiehkádit’, *pukeutua* ‘gárvodit’ ja *yöpyä* ‘idjadit’. Dáid sátnehámiid geavaheapmi spiehkasta čielgasit dan suomagielas maid máná gullá beaivválaš ságastallamiin vaikko dat leatge dábálaččat suoma standárdagielas. Livččii lean vuorddehahti ahte máná livččii daid sajis geavahan analyhtalaš dajaldagaid *mennä piiloon* ‘čiehkádit,

³ Ovdamearkka (4) duohken sáhtta gal maid leat máná viggamuš sojahit attribuhta seamma hápmái go oaivesániige, namalassii ovttaidlogu illatiivahápmái. Sátnemátta soaitá dagahan sutnje váttisvuodaid, ja rávesolbmuidgiela *tähän*-hámi sajis son geavahii seamma máddaga go ovttaidlogu nominatiivvas: *tämä*- masa lavttii illatiivva *n*-gehčosa. Máná ii soaitte maid leamaš vel sihkkar nuppi stávvala vokála guhkkodagas, ja dajai **tämään*-hámi sajis *tämän*.

“mannat čihkosii”, *panna (vaatteet) päälle* ‘gárvodit, coggat (biktasiid) ala’ ja *olla yötä* ‘idjadit, orrut ija’ mat leat dábálaš dadjanvuogit suoma hupmangielas.

Dat ahte giellaočcodeaddji mánná geavaha standárdagiela sátnehámiid, lea dábálaš maiddái ovttagielat mánáid gaskkas (gč. omd. Riionheimo 2002: 60; Laalo 1998a: 28), go mánnáhan gullá standárdagiela ee. TV:s. Standárdagiella lea oahpis dán guorahallama mánnáinai go sutnje leat lohkkjuvvon ollu girjjit ja go son lea geahččan ollu suomagielat mánáid-TV-prográmmaid. Liikká badjána jearaldat ahte man muddui sámeagiela syntehtalaš málle lea dán dáhpáhusain sáhtán nannet ovdalis namuhuvvon suorggádusaid geavaheami analyhtalaš dadjanvugiid sajis.

4. Go máná suomagielas vuhtto sámeagiella

Máná ja su eatni ságastallamiin sáhtá dadjat lean hui unnán kodaidd ovttastuvvamat dalle go mánná lei agis 2;6–3;6, go beaivegirjemateriálas ledje dušše čuođenáre dáhpáhusa main prinsihpas sáhtášedje leat kodaidd ovttastuvvamat. Dáhpáhusaid dárkilis logu in leat rehkenastán dan sivas go rádjji ovttagielat giellaočcodeami ja kodaidd ovttastuvvama gaskkas sáhtá muhtumin leat eahpečielggas (gč. 3. kapihttala). Dán čállosa ulbmil leage baicca čájehit iešguđetlágan ovttastuvvan-tiippaid ja suokkardallat mainna lágiin daidd sáhtá čilget. Muhtun dáhpáhusaid analyseredettiinan suokkardalan maiddái leatgo dain duđaid kodaidd ovttastuvvamat vai leatgo dat dulkojuvvomis ovttagielat giellaoččodanmuttu fenomenan.

Materiála mielde sátnerádjju lea dat oassi gielas mas kodaidd ovttastuvvan vuhtto earenoamážit. Ovdamearkkat leat maiddái morfositávssa, syntávssa ja morfologiija ovttastuvvamis, ja muhtun ovttaskas ovdamearkkat leat vel registrerejuvvon sihke fonologiija ovttastuvvamis ja sámeagiela cealkagiid geavaheamis suomagielat ságastallamis.

Suokkardalan dás muhtun ovdamearkkaid main gielaid sátnerájut, morfositávksa ja morfologiija orrot ovttastuvvan.

4.1. Sátnerádjju

Leksemaid ovttastuvvan iešguđet ládje lea mu materiálas dábálemos kodaidd ovttastuvvanvuohki. Nuppi giela sáni geavaheapmi nuppi giela humadettiin lea earáge dutkamušaid mielde dábálaš kodaidd ovttastuvvantiipa. Ovdamearkka dihte Annick de Houwera dutkamušas guovttegielat hollánnda- ja engelasgielat nieiddaža giellaočcodeamis agis 2;7–3;4 bohtá ovdan ahte gosii buot kodaidd ovttastuvvamat, namalassii 89,4 % dáhpáhusain, ledje dakkárat ahte mánná

geavahii ovtta nuppegiel sáni humadettiin nuppi giela (De Houwer 2006 (1990) 103–105; gč. maiddái Genesee 1989: 162–163).

Ovttaskas sáme giela leksemaid geavaheapmi suomagiela humadettiin lei dábálaš kodaidovttastuvvantiipa maiddái dán guorahallamis mas mánná lei agis 2;6–3;6, namalassii sullii seamma agis go De Houwera dutkamušá mánná. Sáme giela sánit mat gullojedje máná suomagielas, leat mu materiála mielde dávjá fonologalaččat suomagiela sáni láhkásaččat, ja sániin lea maid dávjá giellahistorjjálaš čanus, nugo ovdamearkkain (8–12) oidno:

(8) Hän ei *diehtán*, mihin se on menny. (3;5.2)

‘Son ii diehtán gosa dat lea mannan.’

Vrd. su. *tietää* ‘diehtit’.

(9) Minä *málen/málen/maalen*. (2;6.7)

‘Mun málen.’

Vrd. su. *maalaan* ‘málen (ind. pres. ol. 1. p.)’.

(10) Minä haluaisin *málea/maalea*. (2;6.14)

‘Mun háliidivččen málet.’

Vrd. su. *maalata* ‘málet (inf.)’.

(11) Mene pois sieltä *soffalta*⁴. (2;7.12)

‘Mana eret dieppe soffás.’

Vrd. su. *sohva* ‘soffá ~ suffá’.

(12) Se on *dorski*. (2;8.11)

‘Dat lea dorski.’

Vrd. su. *turska* ‘dorski’.

Ovdamearkkas (8) sátni lea morfologalaččat dievaslaš sáme giela sátnehápmi, nugo maiddái ovdamearkka (12) ovttamorfemasátni. Ovdamearkkas (9) fas čadnon morfema *-n* lea sáme- ja suomagiela oktasaš ovttaidlogu 1. persovvna sojahangeažus, ja dalle sáni morfologalaš hámi sáhtá dulkot ainjuo guovtti ládje. Ovdamearkkain (9) ja (10) sáhtá gal leat kodaid ovttastuvvan, muhto daid sáhtá maid dulkot “ovttagielat” suomagiel cealkkan. Rávesolbmuidgielas *maalata* ‘málet’ -vearbbas lea kontrakšuvdnamáta (*maala-* : *maalat-*), muhto mánná sáhtáge leat geavahan dan sajis *e-máddaga* **maale-*, vrd. omd. *luke-* ‘lohkat’ go sátnemáddaga heiveheapmi nuppi máttatiipii lea dábálaš fenomena dalle go mánná lea oččodeame omd. vearbasojahanvuogádaga (gč. omd. Laalo 1998á).

⁴ Sátni *soffa* dulkojuvvo dás sáme giela sátnin vaikko dat muhtun suomagiela suopmaniin leage aiddo *soffa*-hámis. Sivva lea ahte dán guorahallama mánná ille lea gullan suomagillii eará go *sohva*-hámi.

Ovdamearkka (10) sáhtta diedusge ipmirdit nunai ahte dat lea morfologalaččat ovttalágan ovdamearkkain (11) mas sámegiela sátnemátta ja suomagiela čadnon morfema leat ovtastuvvan oktan sátnehápmi.

Sátnerájut sáhte ovtastuvvat dallege go sánit ledje semánttalaččat goabatláganat:

(13) Se *puskisi* sinne. (2;10.1)

‘Dat buskii dohko.’

Vrd. rávesolbmuidgiela *Se piera(i)si sinne*.

Vrd. maid su. *puskea* ‘nordadit’.

Dán ovdamearkka *puskisi*-hámi sáhtta maid čilget guovtti ládje. Nubbi dulkonvuohki lea dat ahte sámegiela *busket*-vearbba mearkkašupmi lea sirdán suomagiela *puskea* ‘nordadit, hoigadit’ -verbii. Rávesolbmuidgiela mielde dán vearbba ind. pret. ol. 3. persovvna hápmi lea *puski*, muhto nugo earáge dutkamušain leat gávnahan, de mánáidgielas kontrakšuvdnavearbbaid (omd. *aidata* : *aitas* ‘áidut’) preterihtahámi *s*-ávnas sáhtta leavvat maiddá eará vearbasojahanluohkáide, nugo dás *eA*-loahpasaš vearbbaid sojahanluohkkái, vrd. Klaus Laalo nieiddaža veabahámiide *hakes* (‘haki’) ‘vieččai’, *nauras* (‘nauroi’) ‘boagustii’⁵ (gč. Laalo 1998á: 366–370).

Nubbi vuohki dulkot *puskisi*-hámi lea dat ahte mánná lea luoikkahan kontrakšuvdnavearbba *busket* suomagillii ja sojahan dan suomagiela kontrakšuvdnavearbbaid paradigma mielde. Infinitiivan livččii dalle *puskita* (vrd. omd. *aidata* ‘áidut’), ja ind. pret. ol. 3. persovvna sojahanhápmi fas *puskisi* (vrd. omd. *aitasi* ‘áidui’). Kontrakšuvdnavearbbaid sojahanluohkká leage produktiiva paradigma man mielde lea dábálaš sojahit ee. suomagiela ođđa loatnasániid⁶.

Sánit sáhte seahkánit maiddá semantihkalaččat dakkár dáhpáhusain go historjjálaččat oktasaš sániid mearkkašumit eai leatge ovttaláganat. Suomagiela sátneválljema duohken orruge dán dáhpáhusain leame sámegiela semantihkka:

(14) Ina Máret *toivoi* huomenna, että se käsirengas ja se sormus hukkuivat sinne vetteen. (3;5.10)

‘Ina Máret doavvui (~ gáttii) ihtin, ahte dat giehtabáddi ja dat suorpmas láhppojedje dohko čáhcai.’

Vrd. su. *toivoa* ‘sávvat’ ja *sá*. (oarjesuopm.) *doavut* (~ nuortasuopm. *gáddit*).

⁵ *Hakes* ja *nauras* leat hupmangiela hámit main váilu preterihta dovddaldat, vrd. *putos* = *putosi* ‘gáhcai’. Stándárdagiela buohtalas sojahanhámit livčče **hakesi* ja **naurasi*.

⁶ Kontrakšuvdnavearbbathan lea produktiiva sojahanluohkká maiddá sámegielas, ja omd. ođđa loatnasániit sojahuvvojit dábálaččat dán paradigma mielde, nugo omd. *filosoferet*, *plánet*; *delet* ‘juogadit’, *besøket* ‘galledit’.

- (15) Mitä sinä oot *rakentamassa*? (3;0.1)
 ‘Maid don leat dahkame (bargame)?’ (Go eadni lei ráhkadeame borramuša.)
 Vrd. su. *rakentaa* ‘hukset’ ja sá. *ráhkadit*.
- (16) Missä minun *laukku*? (2;10.10)
 ‘Gos (lea) mu lávka?’
 Vrd. su. *laukku* ‘veasku; lávka’ ja sá. *lávka*.

Bajábeale ovdamearkkat buktet vuot ovdan problematihka ovttá- ja guovttegielat giellaoččodeami ovttaláganvuodas. Ovdamearkkas (16) (ja muhtun muddui maiddá i ovdamearkkain (14) ja (15)) sánit gullet ovttá semánttalaš gieddá i (*laukku* ‘veasku; lávka’ ja *reppu* ‘lávka, ránsel, rehppo’), iige leat vuorddemeahttun ahte daid mearkkašumit sáhttet seahkánit dainna go moattijahkásaš mánnáhan lea ain hukseme sátnerájus eaige buot sániid mearkkašumit soaitte vel čielgan sutnje.⁷ Dalle ii veajege sáhttit áibbas sihkkarit čuoččuhit ahte dáhpáhusain (14–16) duodáid lea hupmu kodáid ovttastuvvamis. Historjjálaččat ja semantihkalaččat lahkalaš sáme giela sánit sáhttet gal liikká, jus jur eai motiveren de goit nannen, dakkár sátneválljema mii rávesolbmuidgielas lea eahpelunddolaš.

Muhtumin guovtti giela leksema sáhtte suddat oktii, ja dalle oktiisuddama motivašuvdnan dohkki sániid muhtun oktasaš fonologalaš iešvuolta. Dán ovdamearkkas dat lea sáni guhkes loahppavokála:

- (17) Se *muukuu*. (3;4.3)
 ‘Dat muhku.’
 Vrd. su. *ammua* ‘muhkut’ ja sá. *muhkut*; *lehmä ammuu* ‘gussa muhku’; vrd. maid su. *määkyä* ‘meahkut’.

Suoma- ja sáme giela sánit ovttastuvve muhtumin vaikko nuppi giela leksemas ii oro leame makkárga oktavuolta nuppi giela buohtalas sátnái, nugo ovdamearkkas (18). Dialoga lea čállon muitui dakkár konteavsttas ahte mánná lei etniinis bassame lihtiid dainna lágiin ahte nubbi basai ja nubbi doiddii ja mánná háliidii de lonuhit vuoruid etniinis.

- (18) – Nyt *lonuhetaan*⁸. ‘Dál moai lonuhetne.’
 – Mitä? ‘Maid?’
 – *Lonuhetaan*, vaihetään. ‘Lonuhetne.’
 (3;6.0)

⁷ Vrd. maid: Mánná geavahii sáme giela *ráhkadit*-vearbba go oaivvildii *dahkat*- (dahje eará dakkár) vearbba dán cealkagis: *Maid doai dáppe ráhkabeahte?* (3;4.9).

⁸ Vearbahápmi *lonuhetaan* lea suomagiela (suopmana) passiivahápmi. (Standárdagiela mielde hápmi livččii **lonuhdetään*.) Passiivahápmi geavahuvvo suoma hupmangielaš maiddá mánggaidlogu vuosttaš persovna sojahanhámi sajis.

Dán dáhpáhusas suomagiela vearba *vaihtaa* ‘molsut; lonuhit’ ja sámegiela *lonuhit* leat máná suomagielas suddan lekseman *lonuhtaa*, vrd. *unohtaa* ‘vajálduhttit’. Sátne ii sáhte leat njuolggoloatnasátne sámegielas suomagillii dan dihte go dábálaččat sámegiela *-hi*-suorgása vástida suomagiela *-tta*-suorggis, omd. *bisu-hi-t*, vrd. su. *pysy-ttä-ä* ‘bisuhit’, ja dán minstara mielde suomagiela lekseman livččii šaddan **lonuttaa*.

Sátnehápmi *lonuhtaa* lea dás sojahuvvon suomagiela vearbasojahanminstara mielde, ja sánis lea maid gemináhtta *tt* dan sajis mas standárdagielas livččii ovttaskaskonsonánta (**lonuhdetaan*). Dát ng. dábálaš geminašuvdna (su. *yleis-geminaatio*) lea muđuidnai dábálaš máná gielas, ja dat lea mihtilmas ee. su eatni suopmanis. — Fuomášan veara lea datnai ahte mánná divvu ieš iežas giella-geavaheami go fuobmá ahte eadni ii dallánaga ipmir maid son dadjá.

4.2. Morfosyntákssa: rekšuvdnadáhpáhusat

Kodaid ovttastuvvan morfosyntávssa dásis lei nubbi stuora ovttastuvvanjoavku. Dábálaš ovdamearka morfosyntávssa ovttastuvvamis lei kásusa válljen rekšuvdnavearbbas oktavuodas.

Rekšuvdnavearbbaide laktáseaddji nomeniid semantihkalaš rollat eai leat álo seamma ládje čielgasat go omd. johtinvearbbaide gulli nomeniid rollat. Giellaoččodeaddji mánná – ja boarrásatge giellaoahpahalli – galgá dan dihte guđege vearbbas oktavuodas oahppat bajil rekšuvdnaverbii laktáseaddji nomena kásushámi (*Kielija sen kieliopit* s. 157). Nomena kásusa válljen rekšuvdnavearbbas oktavuodas lea maid dakkár oassi gielas mii álkit báinnahallá eará gielaide. Dat oidno ee. das ahte dálá sámegielas lea Norgga bealde (ain juo muhtun dáhpáhusain) dábálaš geavahit *liikot*-vearbbas oktavuodas akkusatiivva ja Suoma bealde fas lokatiivva, vaikko *liikot*-vearbbas árbevirolaččat lea illatiivarekšuvdna (gč. Helander 2001: 139).

Sámegiela ja suomagiela vearbbaid rekšuvnnat leat mángga dáhpáhusas ovttaláganat: omd. suomagiela vearbbain *tyytyä* ‘duhtat’ ja *luottaa* ‘luohttit’ lea illatiivarekšuvdna nugo buohtalas sámegiela vearbbain. Rekšuvdnaverbii laktáseaddji nomena kásusis leat gal maid mángii erohusat, nu ahte go omd. sámegiela *liikot*-vearbbas lea illatiivarekšuvdna, de suomagiela *pitää*, *tykätä* ‘liikot’ -vearbage vándá elatiivva. Seammas ládje sámegiela *ballat*-verbii laktása lokatiivahápmásaš nomen, muhto suomagiela *pelätä* ‘ballat’ -vearba fas vándá partitiivahápmásaš objeavtta.

Gielaide rekšuvdnaerohusat orrot muhtun dáhpáhusain váikkuhan informántta suomagiela kásusválljema dainna lágiin ahte son geavahii suomagiela humadettiinis dihto kásusiid sámegiela málle mielde. Dákkár kásusgeavaheapmi

mii spiehkasta ollásit dan gielas maid mánná lea gullan, bisttii muhtun dáhpáhusain hui guhká.

Dábáleamos ovdamearka lei elatiivva geavaheapmi *pelätä* ‘ballat’ -vearbba oktavuodas. Suomagiela elatiivahan vástida sámegiela lokatiivva, mii fas ovdasta historjjálaččat sihke elatiivva ja inessiivva (gč. Sammallahti 1998: 66–67, 69).

(19) En minä pelkää siitä koirasta_{elat.} (3;3.11)

‘In mun bala dan beatnagis.’

Vrd. rávesolbmuidgiela *En minä pelkää sitä koiraa*_{part.}

(20) Se ei pelkää tuulesta_{elat.} (3;3.20)

‘Dat ii bala biekkas.’

Vrd. rávesolbmuidgiela *Se ei pelkää tuulta*_{part.}

Vaikko elatiivva geavaheapmi *pelätä*-vearbba oktavuodas stáđásnuvai jođánit máná gillii, de son lea muhtumin geavahan elatiivva sajis maiddá partitiivva:

(21) Vauva pelkää minua_{part.} (2;7.9)

‘(Njuorat)mánná ballá mus.’

Rávesolbmuidgiela málle miel partitiivahápmásaš substantiiva lea maiddá dán ovdamearkkas:

(22) pelkää kummitusta_{part.} (3;3.20)

‘ballá gopmis’

Ovdamearka (22) spiehkasta goit ovddit ovdamearkkain dainna lágiin ahte dán dáhpáhusas mánná sáhtá leat dulkon *kummitus-ta*-hámi omd. ovdalis namuhuvvon *tuule-sta*-hámi láganin dainna go sáni loahpas lea *stA* mii lea elatiivva kásusgeažus, vaikko *kummitus-ta*-hámis kásusgeažus lea dušše *tA* ja *s* gullá sátnemáddagii. (Vrd. ovdam. (20) mii lea registrerejuvvon seamma beaivve go ovdam. (22) ja mas mánná geavaha elatiivahápmásaš substantiivva *tuulesta*.)

Ovdamearka (22) čájeha maid dan ahte máná giella lei dán áigge ng. proto-dahjege árramorfologalaš muttus mas giela morfologalaš struktuvra lea ain hápmašuvvame iige máná ipmárdus morfemarájiin leat vel čielgan (ovda- ja árramorfologalaš muttuid birra gč. omd. Dressler & Karpf 1995; Laalo 1997: 186–187).

Nugo juo namuhin, de elatiiva stáđásnuvai jođánit *pelätä*-verbii laktáseaddji nomena kásushápmiin, ja mánná geavahii elatiivva gosii áibbas konseveanttat vel bealviđátjáhkásažžan (dalle go čállen dán artihkkala), muhto parti-

tiivva geavaheapmi dán oktavuodas lei gal maid muhtumin juo idistan su gillii. Njálmmálaš dieđuid mielde maid lean ožžon eará váhnemiin geaid mánát šaddet bajás seammasullasaš giellabirrasis, lea elatiivva geavaheapmi *pelätä*-vearbba oktavuodas dábálaš vel boarrásatge guovttegielat mánáid suomagielas. — Dákkár elatiivageavaheapmi sáhtta muhtumin vuhttot maiddá ovttagielat suomagiel mánáin (e-boastadiehtu Jussi Ylikoskis 9.12.2006) go muhtun eará dovdovearbaidehan, omd. muhtun automatiiva suorggádusaide nugo *hermostua* ‘ráttástuvvat, jierástuvvat’ ja *kauhista* ‘soasihit’, sáhtta laktásit elatiiva. Lea liikká jáhkehahti ahte sámegiela málle lea nannen elatiivva geavaheami dán guorahallama máná gielas go elatiiva lei guhká su áidna kásus dán oktavuodas.

Sáhtta vel namuhit dannai ahte elatiiva lea dábálaš kásus dán vearbba oktavuodas maiddá Porsáŋggu láddelaččaid (kveanid) gielas vaikko dábalepmosit siinai geavahit partitiivva (njálmmálaš diehtu Eira Söderholmas 15.11.2006). Johan Beronka (1922: 18, 43) addá ee. ovdamearkkaid *Jänis pölkkaa revosta* ‘Njoammil ballá riebanis’ ja *Mie pölkään hänestä* ‘Mun balan sus’ ja atná elatiivva geavaheami *pölätä* ~ *pölkää* ‘ballat’ -vearbba oktavuodas sámegiela váikkuhussan.

Nubbi dábálaš spiehkastat rávesolbmuidgiela rekšuvnnas lei nomena allatiivahámi geavaheapmi *katsoa* ‘geahččat’ -vearbba oktavuodas:

(23) Älä kato minulle_{all.}! (2;6.11 ja 3;1.0)

‘Ale geahča munnje.’

Vrd. rávesolbmuidgiela *Älä kat(s)o minua_{part.}!*

Sámegiela latiivvalaš kásus orruge dás sirdásan máná suomagillii. Suomagielas – nugo sámegielasnai – *geahččat*-vearbba oktavuodas sáhttet geavahuvvot eanet go okta kásus. Suomagielas partitiiva geavahuvvo go *geahččat*-vearbba lea dárkuma mearkkašupmi, ja illatiiva fas go lea hupmu geahččama hálttis. Sámegielas buohtalas kásusat leat akkusatiiva ja illatiiva: Akkusatiiva lea Helandera (2001: 99–100) mielde visuála dárkuma objeavtta kásusin, ja illatiivages almmuha geahčastaga fokusa.

Rávesolbmuid gillii ovdamearkkas (23) livččii leamaš lunddolaš geavahit partitiivva, *minua* ‘mu’, dahje juo omd. sátnegihpu *minuun päin* ‘mu guvlui’. Vaikko rávesolbmuidgielas livččiige partitiiva vuohkkaseabbo, de máná sáhtta gal maid dihtomielalaččat válljen geavahit sirddakásusa, muhto mettii illatiivva sajis geavahit allatiivva. Sirddakásusa geavahemiinhan son sáhtii “čiehkát” iežas suollemas áigumušaid maid eadni ii galgan beassat oaidnit, go allatiivvain son gilddii dušše geahččamis namalassii iežas guvlui. Jus son livččii geavahan partitiivva, de son livččii maid seammas almmuhan ahte sus lea juoga dahje son áigu dahkat juoidá maid eadni ii galggaše beassat dárkut.

Suomagiela *tykätä* ‘liikot’ -vearba lei dávjá anus máná gielas, ja dan čuovui dábálaččat áibbas konsekveanttat elatiivahápmásaš nomen, nugo rávesolbmuid-gielasnai. Moadde spiehkastaga leat goit maid registrerejuvvon, ja dain máná geavahii sámegiel málle mielde sirddakásusa:

- (24) En minä tykkää lentokon(n)eille_{all.} (2;10.29)
 ‘In mun liiko girdiide.’
 Vrd. rávesolbmuidgiela *En minä tykkää lentokon(n)eista*_{elat.}
- (25) Minä kyllä tykkään (– –) Minna-kummille_{all.} (3;2.18)
 ‘Mun gal liikon (– –) Minna-risteadnai.’
 Vrd. rávesolbmuidgiela *Minä kyllä tykkään Minna-kummista*_{elat.}

Dát ovdamearkkat orrot leame dušše ovttaskas meattáhusat go máná muđuid geavahii dákkár oktavuodain dábálaččat elatiivva. — Dán artihkkala čálidettiinan fas, go máná lei bealviđátjahkásaš, elatiiva ii leange šat áidna kásus dán oktavuodas go allatiivahámit gullogohte dávjjibut *tykätä*-vearbba oktavuodas.

Kodaid ovttastuvvamin sáhtáši álgočalmmis dulkot maiddá MA-infinitiivva⁹ elatiivva geavaheami *lopettaa* ‘heaitit’ -vearbba oktavuodas:

- (26) Lopeta nyt pelleilemästä_{MA-inf. elat.}! (3;0.19)
 ‘Heaitte dal dádjumis!’
 Vrd. rávesolbmuidgiela *Lopeta nyt (tuo) pelleily/pelleileminen*_{ol. nom.}!
 Vrd. maid *Lakkaa pelleilemästä*_{MA-inf. elat.}! ‘Heaitte dádjumis!’ ja Davvi-Suoma suopmana *Heitä värkkäämästä*_{MA-inf. elat.}! ‘Heaitte dádjumis!’.

Sámegiela *heaitit*-verbiihan sáhtá laktásit sihke nomena lokatiivahápmi ja vearbba aktio lokatiiva, muhto suomagiela *lopettaa*-verbii laktása dušše nomenobjeakta. Nuppi suomagiela verbiiges mii maid almmuha heaitima, namalassii *laka-ta*-verbii, laktása MA-infinitiivva elatiiva, omd. *Lakkaa pelleilemästä*! ‘Heaitte dádjumis!’. Suomagielas lea muđuidnai dábálaš ahte vearbba mat almmuhit ahte dilli dahje doaibma nohká dahje ii ollašuva, váldet MA-infinitiivva elatiivva (gč. ISK s. 474) – seamma ládje go sámegiela buohtalas vearbba váldet lokatiivva –, ja Durdnosleagi suopmanis (maid máná gullá Suoma áhkustis ja eará fulkkiin) *heittää* ‘heaitit’ -vearbba oktavuodas geavahuvvo aiddo MA-infinitiivva elatiiva. Go dákkár kásusgeavaheapmi lea oahpis maiddá ruotasuopmelaš mánáid suomagielas (njálmmálaš diehtu Leena Hussas 5.5.2006), de MA-infinitiivva elatiivahámi geavaheamis *lopettaa*-vearbba oktavuodas ille lea hupmu sáme- ja suomagiela ovttastuvvamis, muhto suomagiela struktuvrraid kontaminašuvnnas.

⁹ MA-infinitiivva árbevirolaš namahus lea 3. infinitiiva. (Namahusaid birra gč. ISK s. 146.)

4.3. Morfologijja

Materiálas leat soames ovdamearkkat sáme- ja suomagiela morfologijja ovttastuvvamisnai, muhto sátneráju ja morfosyntávssa ovttastuvvamiid ektui dat leat mihá unnit. Sivvan sáhhtá leat dat ahte sátnehámit leat čavgadat ollisvuodat dahjege ovttadagat go omd. sátnegihput, ja ahte gielaid čadnon morfemat eai dan dihte ovttastuva nu álkit. Nuppe dáfus lea maid dokumenterejuvvon ahte kodat sáhhtet (lagas fuolkegielain) ovttastuvvat earenoamáš ollu aiddo morfologijja dásis: Hassinena dutkamušas, mas son guorahalai guovttegielat estte- ja suomagielat mánáid giellaoččodeami, gulai gosii bealli (46 %) ovttastuvvamiin aiddo morfologijjai dalle go máná guovttos leigga agis 2;4 (Hassinen 2002: 159).

Sámegiela ovttaidlogu illatiivagehčosa sáhhtá dulkot ihtán suomagiela sániide moatti dáhpáhusas:

(27) Se pani sinne mahhai. (2;6.18)
 ‘Dat bijai dohko čoavjái.’
 Vrd. su. ill. *mah(h)aan* ‘čoavjái’.

(28) mërrii (2;6.21)
 ‘merrii’
 Vrd. su. ill. *mer(r)een* ‘merrii’.

Bajit dáhpáhusas sámegiela kásusgeažus laktása čielgasit suomagiela suopmana sátnemáddagii. Vuolit ovdamearkkasges sátnemáddaga loahppavokála *i* orru álgočalbmái vuolgán sámegiela sátnehámis *merrii*. Mánná ii lean goit dán agis vel oahppan buot suomagiela máttavokálaid variašuvnnaid (omd. *meri* : *mere* ‘mearra’), muhto geavahii dávjá nominatiivamáddaga maiddá dakkár kásusiin main rávesolbmuidgielas lea eará mátta. Dán dáhpáhusasge mánná sáhhtá leat dábuhan rávesolbmuidgiela *merre-en*-hámi sajis analogalaš **merri-in*-sátnehámi. Boađusin lei goit sátnehápmi mii lea ideanttalaš sámegiela hámiin earret dan ahte suomagiela hámis *e*-vokála lea oanehaš nugo rávesolbmuid suomagielasge *e* lea dán sánis oanehaš, ja sámegielas fas *e* lea dás guhkki.

Čuovvovaš dáhpáhusain sátnemáddaga sáhhtá dulkot sihke sáme- ja suomagiela hápmin go jearaldagas leat namat maid mánná geavahii sihke sáme- ja suomagiela humadettiin. Olbmot geaidda namat čujuhit, leaba sámegiela, ja mánná deaivvadii sudnuin gosii beaivválaččat. Mánná soaitá maid hupman sudno birra eanet sámegillii go suomagillii.

(29) Tunnekko sinä *Torkela*/Torkela? (3;5.30)
 ‘Dovddatgo don Torkela?’
 Vrd. su. ol. gen. *Torkelin* ja ol. part. *Torkelia*.

- (30) *Inger Ánnes* / *Inger Ánnes* on semmonen. (2;6.2)
‘*Inger Ánnes* lea dakkár.’

Vrd. su. ol. adess. *Ánnella* ‘Ánnes’, vrd. maiddái su. ol. iness. *Ánnessa* ‘Ánnes’.

Ovdamearkkas (29) akkusatiivva kásusgeažus¹⁰ *a* lea seamma go suomagiela partitiivva nubbi geažusvariánta *A*, muhto cealkaga objeavtta, namalassii *Torke-la*-hámi, lea gal lunddoleamos dulkot sámegiela akkusatiivan. Dat sáhtášii várra maid leat suomagiela sátnehápmi mainna mánná dábuha partitiivahámi *Torke-li-a*. Suomagielashan objeakta sáhtta leat sihke partitiivvas, nominatiivvas ja genetiivvas, ja mánná soaitáge oaivvildan partitiivahámi go dán agis sutnje ii lean vel čielgan mainna lágiin suomagiela objeavtta kásus válljašuvvá.

Vuolit ovdamearkkas (30) mánná geavahii suomagiela adessiivva sajis sámegiela lokatiivva, nugo buohtalas sámegiela cealkagisge geavahuvvo lokatiivva. Hápmi sulastahtta suomagiela inessiivva (*Ánnessa*) mii fas lei dábálaš kásus máná oamastancealkagiin, omd. *Mikä eväsrasia minussa* (pro *minulla*) *nyt on?* ‘Mii niestedoasaid mus dál lea?’ (2;9.21) ja *Erke Ovllássa* (pro *Ovllálla*) *on kans* (–) ‘Erke Ovllás lea maid (–)’ (2;11.16).

Nomeniid sojahanhámit sáhtte ovtastuvvat maiddái dákkár dáhpáhusas:

- (31) Ne ovat niin kylmäset. (3;3.12)
‘Dat leat nu galbmasat.’

Vrd. su. *kylmä* : *kylmät* ‘galmmas : galbmasat’.

Nomena mánggaidlogu nominatiivahápmi ovdamearkkas (31) orru sojahuvvon dego dan ovttaidlogu nominatiivahápmiin livččii suomagiela affektiivasuorggádus *kylmänen. Sátnehápmi *kylmäset* (pro *kylmät*) ‘galbmasat’ leage dasto morfologalaččat vejolaš suomagiela sojahanhápmi man máddagii sámegiela *galmmas* : *galbmas*-nomena máttakonsonánta orru váikkuhan.

Dán dáhpáhusasges sáhtášii leat sáhka vearbahámiid ovtastuvvamis:

- (32) Se purraa. (3;4.0)
‘Dat gáskkesta’.

Vrd. su. *pur(r)ee* ‘gáská, borrá’; vrd. maid *purra* ‘gáskit, borrat’ ja *purraista* ‘gáskkestit’.

Hámis *purraa* sáhtášii jurddašit ahte suomagiela *pur(r)ee* ‘gáská’-hámi *e*-vokála sadjái lea bohtán guhkes *a*-vokála nugo sámi *borrá*-hámis. Dát ii liikká dárbbas

¹⁰ Bárahisstávval nomeniid genetiiva-akkusatiivahámi máttavokála *a* sáhtta Turi (1997: 25) mielde atnit maiddái kásusgeažusin.

leat sámegiela váikkuhus dainna go mánná sáhtá maid leat seaguhan suomagiela sátnemáddagiid. Vearbahápmi *purraa* orruge oažžume buoremus čilgehusa das ahte hámi vuodđun lea momentánuorggáduš *puraista* ‘gáskkestit’ man mánná lea heivehan kontrakšuvdnavearbaid sojahanvuogádahkii: *purata : *pur(r)aa*. Lea dábálaš ahte mánát heivehit unna ja hárvenaš vearbajoavkkuid sániid stuorit luohkáid paradigmaide. Ng. *Aise*-vearbbat (maidda *puraista*-vearba gullá) eai leat nu frekveanttat, muhto omd. kontrakšuvdnavearbbat leat, nugo ovdal juo lean namuhan, stuora ja produktiiva sojahanluohkká masa lea álki heivehit ođđa sániid¹¹. Ná orru geavvan maiddái *purraa* (= *puraisee* ‘gáskkesta’) -hámiin. Dán seamma sátnehámi lea Klaus Laalo registrenen iežas ovttagiela nieiddaža suomagiela agis 2;4. Nieiddaža suopmanis hápmi lei *purraa*. (Laalo 1998á: 371.)

Maiddái dakkár otnon sátnehápmi go *yle* cealkagis *Minä en yle* (pro *ylety*) ‘Mun in ole’ sáhtá leat čilgemis sámegiela váikkuhussan, muhto lea vejolaš ahte dat lea dábálaš maiddái ovttagiela giellaočcodeamis. Stávvallogu unnun lea dábálaš fenomena ovttasátnemuttus, ja golmma- ja mánggastávval sánit sáhttet geassásit guovttestávvalsnin vel ng. systemáhtalaš giellaovdáneami muttusnai (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2004: 101).

5. Lohppii

Dán guorahallama mánná sirrii vuosttašgielaidis struktuvrraid juo giellaočcodeami árra muttus, ja son lea – nugo lea dábálaš guovttegielat mánáid gaskkas – leamaš hui dárkil das goappá giela son geainnage hupmá. Kodamolsun ii gullan máná dábálaš gielalaš gulahallanstrategiijaide, muhto su gielain ledje liikká muhtumin kodaid ovttastuvvamat – jogo nu ahte son fuomášii daid ieš dahje nu ahte son ii orron oba fuomášeamege ovttastuvvama.

Sáme- ja suomagiela ovttastuvvan máná suomagiela lei mu materiála mielde 2;6–3;6-jahkásažžan unnán: Dáhpáhusat main prinsihpas sáhtášedje leat kodaid ovttastuvvamat, ledje dušše čuođenáre. Sátneráju ovttastuvvamat ledje dábálepmosat, muhto morfosyntávssa, syntávssa, morfologiija, fonologiija ja olles cealkagiid ovttastuvvamis maid ledje ovdamearkkat. Ovttastuvvamiid dulkomis badjána dávjá gažaldat ovttá- ja guovttegielat giellaočcodeami ovttaláganvuodas ja erohusain dainna go muhtun dáhpáhusat main gielaid kodat orrot ovttastuvvan, sáhttetge leat dábálaččat maiddái ovttagiela mánáid suomagiela. Dán guorahallamisge bohte ovdan mánga dáhpáhusa main orrot leame kodaid ovttastuvvamat, muhto mat sáhttet seamma bures leat dakkár hámit ja sá-

¹¹ Omd. loatnasániid nugo Norgga suopmelaččaid *kuusata* < dárogiela *kose seg* ‘~ čohkohallat ja návddašit eallima, naffát’.

nit maid ovttagielat suomagielat mánnánai geavaha iežas giellaoččodeami dihto muttuin.

Kodaid ovttastuvvamat ledje dávjá meattáhusat máná dábálaš gielas, muhto muhtun dáhpáhusain sámegiela málle miel struktuvrrat (omd. kásusa válljen muhtun rekšuvdnavearbbaid oktavuodas) ledje hui konsekveanttat ja stáđásnuvve jođánit máná gillii. Ovttastuvvamat ledje dábálaččat dalle go sáme- ja suomagiela struktuvrrat sulastahttet nuppiideaset, omd. sátnerájuid ovttastuvvama duohken ledje dávjá leksemat mat leat mainna nu lágiin (ee. semánttalaččat) sullalagaid.

Dát guorahallan vuodđuduvvá materiálii mii lea čoggojuvvon ovttá máná gielas ovttá jagi áigge. Jus háliidivččii oažžut vuđolat dieđuid sáme- ja suomagiela kodaid ovttastuvvamis guovttegielat máná suomagielas, de guorahallama berrešii viiddidit omd. nu ahte čoaggá dutkanmateriála eanet go ovttá máná gielas ja ahte viiddida guorahallanáigodaga nu ahte dat gokčá guhkit áigge giellaoččodeamis. Dasa lassin dárbbasuvvošii buohtalas materiála ovttagielat suomagielat mánáid gielas iskan dihte leago dihto struktuvrraid duohken duodaid kodaid ovttastuvvan vai leatgo dat dábálaččat maiddái ovttagielat mánáid gielas.

Gáldut

- Baker, Colin & Jones, Sylvia Prys 1998: *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Beronka, Johan 1922: *Syntaktiske iagttagelser fra de finske dialekter i Vadsø og Porsanger*. Videnskapsselskapets Skrifter. II. Hist.-filos. Klasse. 1921. No. 10. Kristiania: Videnskapsselskapet.
- De Houwer, Annick 2004 (1995): Bilingual Language Acquisition. – Paul Fletcher & Brian MacWhinney (doaimm.), *The Handbook of Child Language*. Oxford: Basil Blackwell. 219–250.
- 2006 (1990): *The acquisition of two languages from birth: a case study*. Cambridge studies in linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dressler, Wolfgang U. & Karpf, Annemarie 1995: The Theoretical Relevance of Pre- and Protomorphology in Language Acquisition. – *Yearbook of Morphology 1994*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 99–122.
- Genesee, Fred 1989: Early Bilingual Development: One Language or Two? – *Journal of Child Language* 6: 161–179.
- Genesee et al. = Genesee, Fred & Nicoladis, Elena & Paradis, Johanne 1995: Language differentiation in early bilingual development. – *Journal of Child Language* 22: 611–631.
- Hassinen, Sirje 2002: *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. [Elektrovnnalaš versovdna: <http://herkules.oulu.fi/isbn951426648X/>] (Abstract and summary in English: Closely related languages Estonian and Finnish side by side.) Acta Universitatis Ouluensis. B 43. Oulu: Oulun yliopisto.

- Helander, Nils Øivind 2001: *Ii das šat murrii iige báktái. Davvisámegiela illatiivva gea-vaheapmi*. Dieđut 1/2001. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Huss, Leena Marjatta 1991: *Simultant tvåspråkighet i svensk-finsk kontext*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica Upsaliensia 21. Uppsala: Uppsala universitet.
- Ijäs, Johanna 2004: Fuomášumit muhtun simultána[laččat] guovttegielat máná árra giellaoččodeamis. – Inger Marie Gaup Eira & Johanna Ijäs & Ole Henrik Magga (doaimm.), Juho-Niillasa 70-jagi beaivái. *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2004: 119–131.
- ISK = Hakulinen, Auli & Vilkuna, Maria & Korhonen, Riitta & Koivisto, Vesa & Heino-nen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karjalainen, Merja 1991: Kompastelevaa taivutusta. – Merja Karjalainen (doaimm.), *Kielitieteellisiä muistoonpanoja* 4. Oulu: Oulun yliopisto. [75]–90.
- Kieli ja sen kieliopit. Opetuksen suuntaviivoja* 1994. Helsinki: Opetusministeriö & Painatuskeskus.
- Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laalo, Klaus 1997: Alkukatsaus lapsenkielen esi- ja varhaismorfologiaan (Summary in English: Introduction to pre- and protomorphology). – *Virittäjä* 101: 186–207.
- 1998a: Esi- ja varhaismorfologinen vaihe suomalaislapsen kielen kehityksessä. – Kaisu Heinänen & Matti Lehtihalmes (doaimm.), *Kielihäiriöisen lapsen tutkiminen – testaamistako?* Suomen logopedis-foniatrisen yhdistyksen julkaisuja 30. Helsinki: Suomen logopedis-foniatrisen yhdistys. 22–30.
- 1998á: Välikatsaus lapsenkielen varhaismorfologiaan (Summary in English: Interim review of protomorphology in child language). – *Virittäjä* 102: 361–385.
- Meisel, Jürgen M. 2001: The simultaneous acquisition of two first languages. Early differentiation and subsequent development of grammars. – Jasone Cenoz & Fred Genesee (doaimm.), *Trends in language acquisition research* 1. Amsterdam: John Benjamins. [11]–41.
- Pasanen, Annika 2003: *Kielipesä ja revitalisaatio. Karjalaisten ja inarinsaamelaisten kielipesätoiminta*. Pro gradu -dutkanuš. Itämerensuomalaiset kielet, Suomalais-ugrilainen laitos. [Helsinki]: Helsingin yliopisto.
- Riionheimo, Helka 2002: Taivutusta yli sanaluokkarajojen. Itäsuomalaisen lapsen varhaisen taivutuskeinon lingvististä analyysiä (Summary in English: Inflection beyond word class boundaries). – *Virittäjä* 106: 58–84.
- Samallahti, Pekka 1998: *The Saami Languages. An Introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Savinainen-Makkonen, Tuula & Kunnari, Sari 2004: Systemaattisen kauden rajoitukset ja fonologiset prosessit. – Sari Kunnari & Tuula Savinainen-Makkonen (doaimm.), *Mistä on pienten sanat tehty. Lasten äänteellinen kehitys*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö. 99–109.
- Turi, Else R. 1997: *Davvisámegiela morfologiija*. Kompendia. [Tromsa]: Tromssa universitehta, UNIKOM.
- Volterra, Virginia & Taeschner, Traute 1978: The acquisition and development of language by bilingual children. – *Journal of Child Language* 5: 311–326.